

Porteføljestyret for humaniora og samfunnsvitenskap

Referat

Møte 3/2023

Dato 17.10.23 kl 10.00 – 16.00
Sted Møterom Nansen 5 i Forskningsrådet

Tilstede: Camilla Serck-Hanssen, leder
Narve Fulsås
Kristian Berg Harpviken
Terje Lohndal
Geir Mork
Jill Walker Rettberg
Mari Teigen
Jarle Trondal
Åsa Sandnes, observatør

Forfall: Mari Rege og Hans Dam Christensen

Tilstede fra Forskningsrådet: Benedicte Løseth
Petter Helgesen
Christian Lund
Wiebke Ramm
Kjell Emil Naas
Tor Lunde Larsen (sak 22 og 23)

Sak PSHUMSAM 17/23 Godkjenning av sakslisten

Vedtak: *Sakslisten godkjennes.*

Sak PSHUMSAM 18/23 Godkjent referat fra møte 2/23, 20.06.2023

Varsel om godkjent referat fra møte 2/23 ble sendt ut per epost 30.6, og referatet er lagt ut i Sharepoint-mappen for møtet. Porteføljestyret ble bedt om å ta referatet til etterretning.

Vedtak: *Referatet tas til etterretning.*

Sak PSHUMSAM 19/23 Orienteringer

Det ble orientert om følgende saker:

1. Status for ny porteføljestyrestruktur

Områdedirektør Benedicte Løseth orienterte om [ny porteføljestyrestruktur](#). Det er mottatt over 1000 [forslag til medlemmer](#) av de nye porteføljestyrene. Det arbeides nå med å sjekke habilitet i hovedledelsen og i resten av administrasjonen. Det legges opp til at Styret skal vedta mandat og sammensetning av nye porteføljestyre på sitt møte den 6. desember. På møtet vil Styret også diskutere samspill mellom Styret og de nye porteføljestyrene. Arbeidet med sammensetningen av de nye porteføljestyrene i administrasjonen vil skje ved at det først lages en struktur basert på innspillene som er mottatt. Listen over forslag vi så bli supplert av administrasjonen for å få balanse med hensyn til geografi, kjønn, sektorer mm. Internasjonale medlemmer må beherske skandinaviske språk.

Porteføljestyret kommenterte at det kan bli veldig stor arbeidsbelastning for medlemmer som blir oppnevnt til både systemstyret og et annet porteføljestyre. Dersom det blir så mange som 13 medlemmer i et styre kan det få mer form av et råd enn et styre.

Statsbudsjettet for 2024

Benedicte Løseth orienterte også om [hvordan det fremlagte Statsbudsjettet for 2024 ser ut for Forskningsrådet](#). Forskningsrådet foreslås tildelt ca. 11 mrd. kroner for 2024. Det er foreslått en strategisk satsing på IKT og kunstig intelligens med 200 mill. kr. pr. år i 5 år. I 2024 er de 200 mill. kronene finansiert med midler satt av til prisjustering av KDs poster for forskning. Dette betyr at en del andre aktiviteter ikke vil bli prisjustert og dermed få nedgang i prisjustert budsjett. Det er videre bevilget 103,7 mill. kroner til FoU rettet mot kommunale helse- og omsorgstjenester. Videre foreslås det å øke tilskuddet til næringsrettet forskning med 101,7 mill. kroner samt å videreføre satsingen Grønn plattform med 205 mill. kroner.

Det varslede kuttet i Forskningsrådets virksomhetsbudsjett på 42,1 mill. kroner opprettholdes. Forskningsrådet har tatt høyde for dette i nedbemanningen og planene for organisasjonen framover. Konsekvensene av dette er tydelig kommunisert til alle departementene. Omgivelsene vil også merke dette kuttet, poengterte Løseth.

Det er beklagelig at de åpne arenaene, FRIPRO og SFF, ikke foreslås prisjustert, noe som betyr at de vil få en realnedgang i budsjett for 2024. For 2024 foreslår Regjeringen å endre budsjettmodell for Forskningsrådet fra nettobudsjettering til bruttobudsjettering. Det foreslås også å samle midlene til Forskningsrådet på færre statsbudsjettposter.

På spørsmål fra porteføljestyret om hvordan budsjettmodellen vil virke framover svarte Løseth at Forskningsrådet vil bruke tilsagnsfullmakten aktivt.

2. Åpen publisering av vitenskapelige bøker

Porteføljestyremedlem Narve Fulsås innledet om hvilke utfordringer Forskningsrådets nye retningslinjer for åpen publisering av vitenskapelige bøker reiser innenfor spesielt humanistiske fag som f.eks. historie. Her er det tradisjon for å gi ut bøker der det er vanskelig å skille forskning og formidling. Prosessen med å innføre krav om åpen publisering av vitenskapelige bøker har vært rask og har kommet overraskende på både forskere og forlag. Det er få insitamenter for forlagene å gi ut fagbøker åpent. Fordelen med åpen publisering er lett tilgang, mens ulempen er at det blir vanskelig for akademikere å skrive fagbøker.

Administrasjonen viste til at Forskningsrådet følger med på situasjonen internasjonalt. Administrasjonen vil systematisk følge med på henvendelser fra prosjektledere, slik at vi kan kartlegge

eventuelle uheldig konsekvenser for bokpublisering innenfor humsam-fagene.

I diskusjonen ble det framhevet at porteføljestyrets tidligere vedtak om at det skal være krav om åpen publisering ikke burde vært formulert så kategorisk. Det burde vært et bør i stedet for skal. Det ble også fremhevet at det er mulig det utvikler seg nye cross-over eller hybride utgivelser som følge av åpen publisering.

3. Regjeringens satsing på kunstig intelligens

Christian Lund orienterte om satsingen på Kunstig intelligens (KI). Regjeringen har satt av en milliard kroner over fem år for å styrke forskningsinnsatsen KI. Satsingen skal ha tre hovedspor: 1) Samfunnskonskvenser av KI og andre digitale teknologier; 2) Utvikling av fremtidens digitale teknologier og 3) Hvordan ta i bruk KI og digitale teknologier. Forskningsrådet skal følge opp satsingen og lyse ut midler på nyåret etter en ekstern innspillrunde. Det blir åpne innspillmøter 6. til 8. november. Vi ønsker innspill på mål for satsingen og behov og muligheter og forutsetninger for å lykkes. Det skal også opprettes en rådgivende ekspertgruppe. En tverrfaglig arbeidsgruppe jobber med satsingen internt i Forskningsrådet. Administrasjonen presenterte hvordan Forskningsrådets innsats på KI har vokst de siste årene og var oppe i 700 millioner kroner i 2023. KI-milliarden er en komponent i en større satsing på digitalisering og skal legge vekt på langsiktig forskning som er viktig i en norsk kontekst.

Porteføljestyret hadde følgende innspill:

- Humsam-miljøene er klare for å bidra til dette løftet. Men det er viktig at utlysningene inviterer dem inn og at det sitter humsam-forskere i panelene som skal vurdere søknadene.
- Det er veldig små midler til et kjempestort felt med enorme utfordringer. Det er viktig at dette blir godt koordinert med det som skjer av forskning ellers i Norden og Europa.
- Det er veldig positivt at satsingen er tydelig på områder som kunst og kultur. Det er vanskelig å få til reell tverrfaglighet, så det må legges godt til rette for at det skal lykkes.
- Det er mange humanister som publiserer om KI, og det lover godt for satsingen.
- Humaniora og samfunnsvitenskap bør inn på alle tre sporene i satsingen, og ikke bare på samfunnskonskvenser.
- Områder som arbeidsliv og kjønn er viktig å få inn i satsingen.

4. FRIPRO – løpende søknadsbehandling

Petter Helgesens orientering fulgte opp orientering på møte 2/23, 20.06. Det har vært avholdt søkerwebinarer om løpende søknadmottak og behandling i FRIPRO. Det var stor interesse og over 800 deltagere fordelt på de to webinarene. Løpende søknadmottak åpnet for innsending 18.10. Søknadmottak og behandling vil skje gjennom hele året med tildeling av midler ca. annenhver måned. Målet med å innføre løpende søknadsbehandling

er å redusere antallet søknader uten reell sjanse for finansiering og øke innvilgelsesprosenten fra 5-7 prosent til ca. 25 prosent.

Det er innført en del endringer i FRIPRO. Det er definert en tydeligere karrierestige i de tre søknadsvariantene som har fått følgende navn: internasjonal mobilitet, tidlig karriere og erfarne forskere. Søkere kan kun sende inn en søknad til FRIPRO pr år, og det blir gitt karantene for prosjektledere for søknader med vurdering under gitte karaktergrenser. Det blir innført faste fagfellepools til vurdering av søknadene.

Porteføljestyret hadde følgende innspill:

- Universitetene legger nå om systemene for innsending av søknader til FRIPRO. Det kan være at noen innfører "søknadsfrister" for å sikre nødvendig kapasitet i støtteapparatet internt.
- Det bør være lang virkningstid for denne omleggingen slik at institusjonene ikke må endre sine rutiner igjen snart.

Vedtak:

Orienteringene tas til etterretning.

Sak PSHUMSAM 20/23

Spørsmål om habilitet

Sakstype: Beslutning

Porteføljestyrets medlemmer hadde på forhånd erklært sin habilitet på bakgrunn av tilsendte lister over søkere og partnere i de kvalifiserte søknadene i sak 21/23 og 22/23. Forskningsrådets administrasjon bistod medlemmer som var usikre i sin egen vurdering. En bloc vedtak ble fattet av et samlet styre, mens enkeltvedtak ble fattet med kun habile medlemmer til stede.

Forskningsrådets regler for habilitet og tillit ble fulgt ved alle vedtak.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/2 vedlegg

Vedtak:

Følgende medlem erklærer seg inhabil og deltar ikke i behandling av sak 21/23: Terje Lohndal. Følgende medlem erklærer seg inhabil og deltar ikke i behandling av sak 22/23: Terje Lohndal. Øvrige styremedlemmer er vurdert habile for sak 21/23 og sak 22/23.

I tilfelle av uforutsett inhabilitet under møtet som medfører at styret ikke er beslutningsdyktig, gis administrasjonen fullmakt til vedtak basert på diskusjon blant habile medlemmer. Vedtaket fattes i så fall under møtet.

Sak PSHUMSAM 21/23

Behandling av søknader om Forskerprosjekt for unge talenter til fristen 15.3.2023

Sakstype: Beslutning

Til fristen 15.3.2023 lyste Banebrytende forskning – FRIPRO ut 240 mill. kroner til Forskerprosjekt for unge talenter. I revidert nasjonalbudsjett ble utlysningen styrket med 48 millioner kroner slik at det var til sammen 288 millioner kroner til fordeling i hele FRIPRO. Summen ble fordelt mellom de tre aktivitetene i FRIPRO med hensyn til likest mulig tildelingsrate, og i dette møtet var det en ramme på

72 millioner kroner til fordeling på søknader innenfor FRIHUMSAM.

Forskningsrådet mottok 424 søknader, hvorav 7 av søknadene ble trukket eller avvist. 102 av de totalt 417 søknadene til behandling i hele FRIPRO konkurrerte om midler innenfor FRIHUMSAM, som skulle behandles i porteføljestyret for humaniora og samfunnsvitenskap.

Ifølge utlysningen var kun søknader med karakter 6 eller 7 på alle vurderingskriterier kvalifisert til å konkurrere om finansiering fra FRIPRO. Søknader som ikke oppfylte dette kvalifiseringskravet ble avslått en bloc. Dette gjaldt 82 søknader i FRIHUMSAM.

En annen føring beskrevet i utlysningen gjelder karantene for svake søknader: For søknader med et gjennomsnitt av fagfellenes karakterer på 4,5 eller lavere gis prosjektleder en karantene på ett år fra karenstidens utløp. Dette gjaldt 33 søknader i FRIHUMSAM.

20 søknader i FRIHUMSAM oppfylte kvalifiseringskravet. Åtte av disse hadde fått en "FRIPRO-rangering" mellom 3 og 14, med karakter 7 på minst ett av kriteriene for *forskningskvalitet* og på minst ett av de andre to kriteriene (*virkninger og gjennomføring*). Tre av de kvalifiserte søknadene var sidestilt med FRIPRO-rangering 16, dvs. hadde fått karakter 7 på ett av kriteriene for *forskningskvalitet* og karakter 6 på de øvrige kriteriene, og for alle tre søknader var prosjektlederen en mann.

For HUMSAM-delen av FRIPRO var det budsjett til å innvilge 9 søknader. Bevilgning av søknader ble vedtatt i to trinn:

- Vedtak om bevilgning for åtte søknader med FRIPRO-rangering til og med 14
- Vedtak om bevilgning for ett av de tre sidestilte søknadene med FRIPRO-rangering 16 etter loddtrekning

De to andre søknadene med FRIPRO-rangering 16 ble satt på en rangert reserveliste. Rangeringen ble foretatt ved loddtrekning. Loddtrekningen for bevilgning av én søknad og for rangeringen av to søknader på reservelisten ble utført ved hjelp av en nettbasert randomisering på Funksjoner.no. Prosessen ble tatt opp og opptaket er lagret for dokumentasjon. Til sammen ble 9 søknader innvilget.

Kjell Emil Naas orienterte om saken.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/8 vedlegg

Vedtak:

V-1 (en bloc): Alle søknader om Forskerprosjekt for unge talenter i FRIPRO, FRIHUMSAM-delen, som ikke har fått karakter 6 eller 7 fra panelene på alle de fire vurderingskriteriene, avslås en bloc.

V-2 (en bloc): 33 prosjektledere på søknader til Forskerprosjekt for unge talenter i FRIPRO FRIHUMSAM-delen, som av fagfellepanelet er gitt karakter med gjennomsnitt 4,5 eller lavere, gis ett års karantene for å søke på utlysninger i FRIPRO.

V-3A: Åtte søknader om unge talenter med FRIPRO-rangering til og med 14 innvilges. Av tre sidestilte søknader med lik FRIPRO-rangering innvilges én søknad etter loddtrekning.

V-4A: De to søknadene med samme FRIPRO-rangering som ikke innvilges, settes på rangert reserveliste. Rangeringen er foretatt ved loddtrekning. Søknadene avslås, men styret gir administrasjonen fullmakt til å bevilge søknadene for å erstatte innvilgede søknader som eventuelt trekkes.

V-4B: De øvrige 9 kvalifiserte søknader til Forskerprosjekt for unge talenter i FRIPRO FRIHUMSAM-delen som ikke innvilges, avslås.

Sak PSHUMSAM 22/23

Optimaliseringsmidler humaniora

Sakstype: Beslutning

Tor lunde Larsen orienterte om saken.

Siden 2019 har Forskningsrådet avsatt optimaliseringsmidler til humaniora, for å styrke humaniora innenfor tematisk, utfordringsdrevet forskning. Midlene går til prosjekter som har minst 50 prosent humaniora og er over en viss kvalitets- og relevanssterskel – og som ikke når opp i ordinær søknadsbehandling innenfor sine temaer og porteføljer. Fram tom. 2022 har 27 prosjekter blitt finansiert, for til sammen 285 mill. kr. Tidligere har administrasjonen plukket prosjekter fra porteføljenes reservelister, men gitt at det ikke lenger er felles søknadsbehandling, er ansvaret for å fordele midlene gitt til PSHUMSAM. Dette handler om viktig fagutvikling innenfor humaniora.

For 2023 står 45 mill. kr til rådighet. Elleve prosjekter imøtekom alle kravene for optimaliseringsmidlene, og disse kom fra seks forskjellige tematiske utlysninger. Administrasjonen hadde innstilt fire søknader til bevilgning, og disse fordelte seg på temaene Arealer under press, Redusert forbruk, Samisk og Utdanning. Innstillingen ble begrunnet i optimaliseringsmidlenes strategiske funksjon – å styrke humaniora på forskningstemaer hvor andelen humaniora er liten. Tre av prosjektene handler om ulike sider ved klima og miljø (miljøhumaniora), mens det siste er et radikalt tverrfaglig prosjekt hvor kunstig intelligens trekkes inn i leseforskningen. I diskusjonen kommenterte porteføljestyret at karakterene fra ekspertpanelene ikke alene var utslagsgivende, man også fagstrategiske hensyn basert på formålet med optimaliseringsordningen. Porteføljestyret sluttet seg til innstillingen.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/2 vedlegg

Vedtak:

Fire søknader innvilges med optimaliseringsmidler humaniora, til en samlet kostnad av 41 720 000. En søknad settes på reserveliste og gis bevilgning dersom noen av de innvilgede ikke realiseres. De øvrige sju søknadene avslås.

Sak PSHUMSAM 23/23

Opptrappingsplanen for humaniora

Sakstype: Diskusjon

Ifølge Forskningsrådets opptrappingsplan for humaniora er målsettingen at andelen til humanistisk forskning av Forskningsrådet samlede bevilgninger økes fra 3 prosent i 2017 til 5 prosent i 2022. Administrasjonen ved Tor Lunde Larsen og Christian Lund presenterte et utkast til sluttrapport for opptrappingsplanen, som skal legges fram for Forskningsrådets styre. Den viser at Forskningsrådet har økt bevilgningene til humaniora med omtrent 50 prosent fra 2017. *Andelen* av Forskningsrådets midler til humaniora ligger derimot relativt stabilt, og var i 2022 på 3,4 prosent. På de fleste tematiske områder er man langt fra å nå måltallene som ble satt i opptrappingsplanen. Sluttrapporten gir også en oversikt over tiltak som har vært gjennomført i planperioden. Porteføljestyret ble bedt om å diskutere forslag til tiltak for veien videre etter at planperioden er over.

Porteføljestyret pekte på at opptrappingsplanen har vært viktig selv om man ikke har nådd måltallene i planen. Dersom Forskningsrådet ikke hadde hatt en slik plan ville bildet trolig sett enda dårligere ut. Men siden man har kommet såpass kort mente styret at man fortsatt bør ha en plan for opptrapping med konkrete tiltak for å styrke humaniora i tematiske satsinger. En viktig faktor for å lykkes i dette arbeidet er å sikre at det blir kompetanse på humaniora i de nye tematiske porteføljestyrene som skal oppnevnes fra 2024.

Porteføljestyret hadde følgende innspill til tiltak framover:

- Det bør fortsatt settes måltall for opptrapping av humaniora i tematiske satsinger. Det er viktig for å få til en langsiktig kulturendring både i Forskningsrådet og i forskningsmiljøene.
- Det er viktig å tenke langsiktig, og legge til rette for å bygge kultur blant unge forskere. Et mulig tiltak er humaniora-ledete forskerskoler på tematiske områder.
- Man bør vurdere nøye om man skal peke ut spesifikke temaer innenfor større forskningsområder når man fortsatt er kommet såpass kort.
- Helse er et område der man må jobbe spesielt for å øke humaniora-andelen.
- Det er viktig at utlysningene etterspør humanistisk forskning. Det må legges mer trykk på dette arbeidet.
- Forskningsrådet må fortsette å informere og mobilisere forskningsmiljøene om aktuelle tematiske utlysninger.
- Universitetene bør ha incitament for få humanistene til å søke tematiske programmer.
- Det må vurderes nøye hvordan og hvor man eventuelt setter krav til humaniora-andel i prosjekter. Å sette slike krav kan vekke misnøye innenfor andre områder.
- Man bør se den EU-finansierte forskningen i sammenheng med norsk finansiering.
- For å styrke humaniora-andelen på tematiske områder bør optimaliseringspotten for humaniora opprettholdes.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/3 vedlegg

Vedtak: *Administrasjonen følger opp styrets synspunkter og anbefalinger i det videre arbeidet med sluttrapporten for opptrappingsplanen for humaniora.*

Sak PSHUMSAM 24/23

Oppsummering av porteføljarbeidet

Sakstype: Diskusjon

Siden dette var siste møte i porteføljestyrets funksjonsperiode fra 2019 til 2023 ble styret bedt om å oppsummere sin periode og gi råd for videre arbeid med porteføljen for humaniora og samfunnsvitenskap. Administrasjonen ved Christian Lund presenterte en oversikt over hvordan mål og tiltak i porteføljeplanen har blitt fulgt opp. Tiltak som i mindre grad er blitt fulgt opp eller områder der det fortsatt er behov for innsats ble spesielt trukket fram for diskusjon om hvordan de bør følges opp videre i Forskningsrådet. Administrasjonen poengterte at det nye styret for banebrytende forskning som får ansvar for både FRIPRO og SFF må ta grunnleggende diskusjoner om hvordan man skal bruke 1,35 mrd kroner til nysgjerrighetsdrevet grunnleggende forskning på en best mulig måte. Viktige temaer er: Er balansen mellom FRIPRO og SFF riktig? Hvilke nye virkemidler er det behov for? Hvordan bør fagevalueringene følges opp?

Porteføljestyret hadde følgende innspill til videre oppfølging:

- Det bør være enda tydeligere prioriteringer i porteføljeplanen, og det bør settes en klar tidsplan for når tiltak skal gjennomføres.
- Det nye styret for banebrytende må bruke tid på å få gehør for betydningen av grunnleggende og grensesprengende forskning.
- Oppfølging av humaniora-opptrapping er et stort område – det bør finnes klare målsettinger man kan jobbe innenfor for å lykkes i det praktiske arbeidet.
- Samfunnsvitenskapelig forskning er svært orientert mot anvendte problemstillinger. Her trenger man å jobbe mer med å begrunne hvorfor grunnleggende forskning er viktig.
- Porteføljetenkningen var dårlig forankret i Forskningsrådet da man startet med porteføljestyring. Nå trengs det kontinuitet for å følge opp dette på en god måte.
- Forskningsrådet bør spørre forskerne hva de trenger. En kartlegging i Sverige viste at forskerne trenger små summer til sine prosjekter.
- Forskningsrådet må ikke legge for stor vekt på å håndtere forskernes misnøye med vurderingene. Det er lav tillit til panelene i andre land også, og vurderinger av søknader er ikke den viktigste debatten for Forskningsrådet.
- De nye styrene bør få opplæring i hva det vil si å sitte i et porteføljestyre i Forskningsrådet. Det er særlig viktig at medlemmene får systemkompetanse.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/2 vedlegg

Vedtak: *Administrasjonen tar med seg styrets kommentarer og innspill i det videre arbeidet med porteføljestyring.*

Sak PSHUMSAM 25/23**Investeringsplan**

Sakstype: Beslutning

Administrasjonen ved Christian Lund la fram forslag til Investeringsplan for humaniora og samfunnsvitenskap 2024-2027. Planen er nå fireårig. Det er usikkerhet knyttet til det endelige utlysningsbeløpet det enkelte år før vi vet mer om de endelige budsjettforutsetningene. Investeringsplanen legges fram for Forskningsrådets styre i november, som skal godkjenne alle porteføljestyrenes investeringsplaner samlet.

Saksdokumenter:

- Saksframlegg m/1 vedlegg

Vedtak:

Porteføljestyret godkjenner investeringsplanen for humaniora og samfunnsvitenskap 2024-2027.

Sak PSHUMSAM 26/23**Eventuelt****Vedtak:**

Det var ingen saker under Eventuelt.